

בפני מטוסי אויב בספרד

תום וינטרינגהם הוא קצין אנגלי ותיק, שלקח חלק במלחמת 1914/18, ושימש זמן רב במפקדת «הבריגדות הבין-לאומיות» של הריפובליקנים הספרדים. לאחר גמר מלחמת האזרחים הספרדית שב לאנגליה, והוא מפרסם שם פעם בפעם מאמרים על נושאים צבאיים, המעוררים הד רב גם מעבר לחוגים המקצועיים. מאמר זה לקוח מהחוברת הראשונה של ההוצאה הרשמית-למחצה - «Battle Training». בעל המאמר מסיק מתוך נסיונו בספרד, שנשק-התעופה כשלעצמו אינו מסוגל להכריע במלחמה רצינית; עם זה הוא נותן הוראות של הדרך להחיל-הרגלים, כשזה פועל בתנאי מלחמת אוויר. המערכת.

התנסויות הראשונה בספרד בדבר של ממש היתה בשעת התקפת אוויר על העיירה אשר בה נתארגנו יחידותינו. פצצה כבדה, שכפי הנראה היתה מכוונת לבנינים הגדולים שבצדה האחד של הכיכר המרכזית, פגעה בבית-קפה בעברה השני. בית-הקפה היה מלא חיילים, ורובם נחרסקו. בבנינים אחרים שנפגעו היו הרוגים מעטים; הפצצות המכוונות לתחנת הרכבת, החטיאו את המטרה כדי 150 יָרֵד.

המלחמה המודרנית מחייבת אמצעי זהירות

בשעת הפנאי סקרתי את בית-הקפה, ובאתי לידי החלטה: להחזיק את החיילים שימסרו לידי, במידה שתהא האפשרות לכך, לפחות במרחק רבע מיל ממרכז העיר, וכן במרחק כזה מכל תחנת-רכבת. זכרתי כיצד מחכים היינו, בצרפת, לפני עשרים שנה, במשך שעות רצופות לפני הנסיעה, במרחק של יָרֵדים-מספר מתחנת הרכבת; וכיצד היו הבנינים הגדולים ביותר במרכז העיר או הכפר משמשים אכסניה, משרדים או מחסנים לצבא. לא יהיה בטחון באלה במלחמה הזאת. אמנם, לא תמיד אפשר להמנע מהחזיק גייסות המחכים לרכבת בקרבת התחנה. אף-על-פי-כן מצאנו, לעתים, אפשרות לחנייתם במרחק-מה ממנה - כדי מהלך שלוש דקות, בערך.

פעם שניה ראינו את הכנפים האויבות מעל לראשינו, בזמן שהתקדמנו לעבר החזית. אך זוננו לדרכנו במבנה שקראנו לו «מבנה ארטילרי», וכעשרים אוירונים משני הצדדים הלוחמים הופיעו מעל ראשינו, כשהם נאבקים זה עם זה לחיים ולמות. הסתכלתי אז מלמעלה, מעל הגבעה, בשלוש מפלוגותינו שירדו לעמק: האנשים שברו במקצת את מבנם ושכבו במנוחה כאשר לומדו לעשות. מקלענים מספר הוסיפו להתנועע וצלליהם הנעים היו נראים. משחדלו אף הם לנוע, קשה היה לראות את הגדוד מלמעלה.

ואולם אחרי רגעים מספר צללו כמה אוירוני קרב לפעולה בטרטור-מנועים עז, ואוירון גדול נפל בלהבות. אנשים בקרבתו הסתכלו כלפי מעלה ונשמו לרוחה או הריעו, בהיותם בטוחים שזה היה אוירון אויב. גם אני נשאתי עיני לשמים - מאד קשה היה להתאפק ולהמנע מזה, אף-על-פי שאני בעצמי לימדתי במשך שבועות

תמימים את האנשים להבין, שפרצופים נראים מן האויר. אחרי־כן השפלתי עיני אל מורד הגבעה, אל החיילים אשר מתחתי, וראיתי את הכתמים הבהירים של פרצופיהם המופנים כלפי האור. אכן, אין לפקפק בדבר: נקל שבעתים להבחין מן האויר בגדוד אשר אנשיו מסתכלים כלפי מעלה.

למזלנו היו אותה שעה ידי הטייסים של האויב מלאות עבודה. מכל מקום, הם לא חיפשו אותנו. מטרתם היתה כפר מאחורי מפקדת הבריגדה שלנו. מקץ זמן מה הצליחו לחדור עד הכפר הזה וחלקו לו מהלומות כבדות. אחת ממכוניות־המשא שלנו העמיסה שם תחמושת רזרבית. נסכלתי עשה במנותי על התחמושת סרג'נט, אשר לא התאים, כנראה, לתפקידו — כי עצבני היה. הפצצות הטילו עליו אימה, וכפריים מסבירי־פנים השקוהו יי"ש לעודדו. והנה התוצאה: המכונית על התחמושת שבה נתהפכה בהצטלבות־דרכים; אספקה נחוצה מאד לא הגיעה אלינו במשך שעות רבות; ועיי איחור זה אבדו לנו יותר אנשים משהיינו מאבדים, אולי, לו השארתי את הסרג'נט עם מחלקתו בחזית.

ממקרה זה, ומנסיונות דומים לו, למדנו שבמלחמה המודרנית אין לחשוב, בשום פנים, את שירות התעבורה וכן תפקידים אחרים מאחורי־קו־החזית כמלאכות "קלות". אנשי שירות־המטה בבריגדה או בדיביזיה והממונים ל"תפקידים שונים": אפסנאים, נהגים של מכוניות־משא ודומיהם — צריכים להיות אנשי־צבא טובים לא פחות מאלה העומדים פנים אל פנים מול האויב. גם מהם תדרש אותה מידה של משמעת, ולעתים לא פחות אומץ לב, אם נרצה שהתפקידים בעורף החזית, החשובים כל־כך, יתמלאו כהוגן.

תנועת גייסות על פני דרכים

כמעט כל תנועה חשובה של גייסות נעשתה אז, וכן עד סוף המלחמה, בלילה. לפני דרך ארוכה, נהוג היה להתחיל את טעינת מכוניות־המשא בחמרים ואנשים אחר הצהרים. מכוניות שנטענו היו נשלחות לחנות בדרך עוטה־עצים, במקום שיקשה לגלותן מן האויר; או שהיו נשלחות בחלקן, אחת אחת, בהפסקות ארוכות בין אחת לשניה, אל "נקודת התקהלות השירה" — שם נתקבצו ונצטיידו בדלק בהעריב היום. בשעת הדחק, כשהיה הכרח להסתכן, אפשר היה, לאחר חקירה במטה על פעולות מטוסי האויב, לצאת לדרך גם ביום, בשירה שכללה לעתים בריגדה, ברוחים רגילים של 30–60 ירד בין מכונית למכונית.

משקיפים שהשתמשו ברשת הטלפונית האזרחית בעורף, או בטלפונים־של־שדה היו מודיעים למדריד או למרכז אחר על תנועות מטוסי האויב. כך עשו לעתים קרובות גם מטוסינו, כשהיו מצוידים במתקני רדיו. בתשובה לשאלה טלפונית ברגע האחרון, אפשר היה, על הרוב, לקבל הוראות, כגון: "המתינו רגעים מספר"; "כשהדרך תהיה זמן־מה בחזקת בטחון — גודיעכם"; "טלפנו אחרי שתתקדמו עשרים רגעי". מכונית עם קצין היתה יוצאת ומתקדמת לפני השירה, כדי למצוא בדרך טלפון למטרה זו.

חסרים היינו נשק אנטי־מטוסי במידה מספקת, שנוכל להעמיד משמרות על הדרכים ואף לא מכוניות־יריה למדי, למען נזיין בהן את התעבורה שלנו. אבל נוכחנו לדעת, כי גם בשעה שמכוניות־המשא שלנו מובילות חיל־רגלים על מקלעיו, לא כדאי להרכיב את המקלעים על מכוניות רגילות בשביל פעולה אנטי־מטוסיית. יש ושיירה שהופתעה בהתקפה מן האויר היתה מגבירה את מהירותה ונחפזת להגיע

לעצים או למקום בו תוכל לנטות מדרך המלך. אולם לעתים קרובות יותר היתה השיירה נעצרת, והחיילים היו תופסים מחסה בקרבת מקום: אז הם היו משתמשים במקלעיהם להדוף כל נסיון של מטוסי האויב לחזור על התקפתם מגובה קטן. הנסיון הראנו לדעת, כי מקלעים על גבי מכוניות-משא הם משוללי-ערך; בין בשעת תנועתה של המכונית, ובין כשהיא נחה. אין אתה יכול לירות באופן אפקטיבי ממכונית הרצה במהירות מכסימלית או בולמת את גלגליה לפתע. ואם נחה המכונית, הרי המקלען שראשו מגיע לתקרת תא-הנהג נמצא בדיוק בגובה מתאים בשביל להפגע מרסיסי פצצה. חיל, הכורע בתוך שקע בצד הדרך ומפעיל את הַבְּרָן או את המאוור שלו (או טיפוס אחר מתריסר הסוגים שהשתמשו בהם), ייטיב למלא את תפקיד ההתגוננות מפני המטוס האויב, כי במצב זה הוא נגלה פחות לעין. כיון שאת רוב התעבורה שלנו אפשר היה להוציא לפועל רק בשעות הלילה, לא יכולנו להרשות לעצמנו נסיעה אטית ובפנסים כבויים, מלבד במקרים שהדבר היה הכרחי בהחלט. כרגיל נסעו השיירות ברוחים קטנים למדי, במהירות של 30 מיל לשעה, בערך, כשפנסיהן הצדדיים והאחוריים דולקים. במכונית-המשא הראשונה דלקו הפנסים הקדמיים; או שמכונית קטנה בעלת פנסים חזקים הלכה לפניו. כל נהג שמר על מקומו, לפי פנס-הגב של חברו אשר לפניו. במקרה-אזעקה כבה כל אחד את פנסיו משראה כי חברו שלפניו עושה כן, וכמובן האיט את מהירותו או שנעצר. אות-האתראה ניתן על-ידי מיליציה כפרית או על-ידי זקיפי דרך, שנתמנו ע"י יחידות-הקשר או הרזרבה. נהג של מכונית-משא לא ישמע בנהגו את שאון-המנוע של מטוס מתקרב, אך אדם מרוחק מעט מן הכביש ההומה, בתחום שמיעת קריאה, יכול לשמעו. לכן היו הזקיפים עומדים, לעתים קרובות, על משמרתם בשנים; האחד מקשיב במרחק-מה בשדה, והשני מזהיר, בשעת הצורך, את השיירה. כאשר זקיפים כאלה היו נצבים ברוב צומות-הדרכים ובמבואי הכפרים, היו השיירות מקבלות פעמים אזהרות שלא לצורך; אך רק לעתים רחוקות נתפסו, ללא אתראה, באורות דולקים. מובן שהתעבורה איננה הדבר היחיד, העלול להתקף על ידי מטוסים בעורף החזית. גם מחסנים זוכים לתשומת לב. החומרים והתחמושת שלנו הצטברו אך לעתים רחוקות לכמויות גדולות, אך המעט שהיה בידנו היה יקר לנו מאד. במהרה נוכחנו לדעת, שצבירת מחסנים גדולים תחת עצים או רשתות-הסואה איננה רצויה; מוטב לחלקם למספר מחסנים קטנים, כדי שפצצה חבלנית לא תמצא לה חתיכה הראויה להתכבד. מחסנים הנמצאים בין קצה מסילת הברזל לבין קו החזית אינם צריכים לעלות על מטען שתי מכוניות-משא בתקופה שאוירת האויב היא פעילה. אמנם, סידור כזה מצריך מספר גדול של זקיפים, אבל הוא שומר מהתפוצצויות-אסון, אשר לאחת מהן הייתי עד בצרפת בזמן המלחמה הקודמת: תחמושת בת 10,000 טון נישאה בסערה השמימה, בשל פגיעת פצצה אחת.

גם בתי חולים זוכים לתשומת-לב האויב. ארגון בית חולים לפי הכלל: בשעת הפצצה - התפזרו ושכבו במנוחה, אינו מן הדברים הקלים. נתקלתי בספרד בבית-חולים של שדה, שנוסד ע"י יחידה רפואית בריטית, והופצץ מיד משעבר לידי השירות הרפואי של ספרד. יש משהו איום במצבם של אנשים הנתונים להפצצה בשכבם בבית החולים. חלק מהפצועים הוא חלש מדי, משיוכל להתגבר על רגש הפניקה; אחרים - סכנה להניע אותם אפילו כשיש מקלט בשבילם. בית-החולים שבעורף החזית הטוב ביותר שנודמן לי לראות לא היה מכונס בכנין גדול או במחנה מרוכז, כי אם התפשט על פני חוילות רבות שהיו מפוזרות לאורך החוף.